

ŠKOLA a naplňování cílů vzdělávání

Šárka Portešová

Cíle vzdělávání

- cíle, které jsou celostátní a odvozují se z koncepce výchovy a vzdělávání mladé generace (rámcové vzdělávací programy a v nich definované kompetence žáků);
- cíle, které jsou formulovány na úrovni školy (školní vzdělávací programy);
- cíle, které jsou formulovány na úrovni jednotlivých vyučovacích předmětů (co mají žáci znát a umět po absolvování předmětu);
- cíle, které si stanovuje učitel co hodlá se žáky dělat a co je hodlá naučit v rámci tematického celku, v rámci vyučovací hodiny.

Východisko

- Učitel se kompetentně rozhoduje, co a jaké učivo bude učit, tedy CO, JAK a PROČ, a to ve větší míře, než tomu bylo v minulosti.

Proč je to ale důležité pro školního nebo poradenského psychologa?

Co udělat, aby bylo učení efektivní?

- Efektivita samotného učitele
- Dovednosti učitele spojené s učením
- Schopnost plánovat a organizovat vyučovací hodinu
- Schopnost diagnostikovat

Efektivní učitel

- Srozumitelnost, organizace – učitel, který poskytuje srozumitelně sdělení má žáky s většími znalostmi a současně žáky, kteří jej hodnotí více pozitivně
- Nadšení a zájem o vyučovaný předmět – může mít také vztah ke znalostem (i když více koreluje s obecnou oblíbeností učitele než se znalostmi)
- Znalosti – učitel má propracovaný systém poznatků o daném tématu a umí jej propojit s učením. Příklad reakce na chybnou otázku – začátečník x expert

Co dále učitel musí zvládnout?

Učitel musí:

- Znat předmět
- Vědět, jak jej učit
- Musí mít jasný cíl
- Umět identifikovat individuální odlišnosti žáků a způsob učení jim přizpůsobit

Jde o neustále proměnlivý proces adaptace
na nové podmínky

[video](#)

Dimenze	Příklad
Emoční podpora	Vzájemný respekt, pozitivní emoční vazba mezi učitelem a žáky
	Konzistence v reakci na jeho emoční potřeby
	Aktivity zaměřené na žákovu autonomii, zdůrazňující zájmy, motivaci
Kognitivní	Na úrovni kognice: diskuse, Bloomova taxonomie
	Na úrovni zpětné vazby – specifická zpětná vazba, zaměřená na proces, nikoli na výsledek
Organizace třídy	Ve vztahu k chování: sledování a reagování na nevhodné chování žáků
	Produktivita: Konzistentnost učení, připravenost učitele, specifické aktivity s jasným cílem
	Způsob prezentace materiálů a aktivit

Plánování vyučovací hodiny

- použití pomůcek,
- obsah výkladu
- v podstatě by měl obsahovat minimálně to, co bude učitel psát během výkladu na tabuli.
- měla by obsahovat shrnutí učiva - základní otázky a formy shrnutí učiva
- případné zadání domácího úkolu
- ..

V průběhu vyučování

Co může učitel dělat a na co reagovat

Pozorování

- Chování je také určitá forma komunikace, sdělení, nejčastěji vedená snahou získat pozornost, kontrolu nad určitou situací nebo naopak snahou se něčemu vyhnout.
- Proč se tak dítě chová?
- Podmínkou je:
  - sledovat dlouhodobě,
  - zaznamenávat délku i nápadnost určitých projevů,
  - sledovat do jaké míry, případně v jakém smyslu zasahují pozorované charakteristiky chování do školního výkonu dítěte.

Další metody

- **Analýza činnosti:**
  - Schopnost zaměřit se na problém.
  - Úroveň použitých zdrojů k řešení problému.
  - Různorodost použitých zdrojů.
  - Vhodnost použitých zdrojů.
  - Logika zpracování.

Otázky

Nejpřirozenější interakce mezi učitelem a
žákem

30-120 otázek za hodinu

Otázky

Kognitivní význam:

- Opakování
- Identifikace neznalostí
- Povzbuzení zvědavosti a zájmů
- Kognitivní konflikt, disekvilibrum

Fáze:

- Položení otázky
- Odpověď
- Ohodnocení (oprava, rozšíření)

Otázky

- Konvergentní – pouze správná odpověď
- Divergentní – mnoho různých možností (Která postava z filmu se ti nejvíce podobá a proč?)

Otázky a žák

- Každý žák by měl dostávat otázky, které jsou pro něj podnětné a vedou jej k dalšími přemýšlení
- Studenti si musí také cvičit odpovědi na otázky
- Musí umět dobrou otázku zformulovat
- Musí mít čas na odpověď (většina učitelů čeká jen 1 sec.)
- Když se naučí čekat po položení otázky delší dobu 3-5 sec., než někoho vyvolají, jsou žáci schopni přicházet se složitějšími odpověďmi, dále se ptát, analyzovat, syntetizovat apod.

Bloomova

Saxonomie

B. Bloom – cílem klasifikovat vzdělávací cíle:

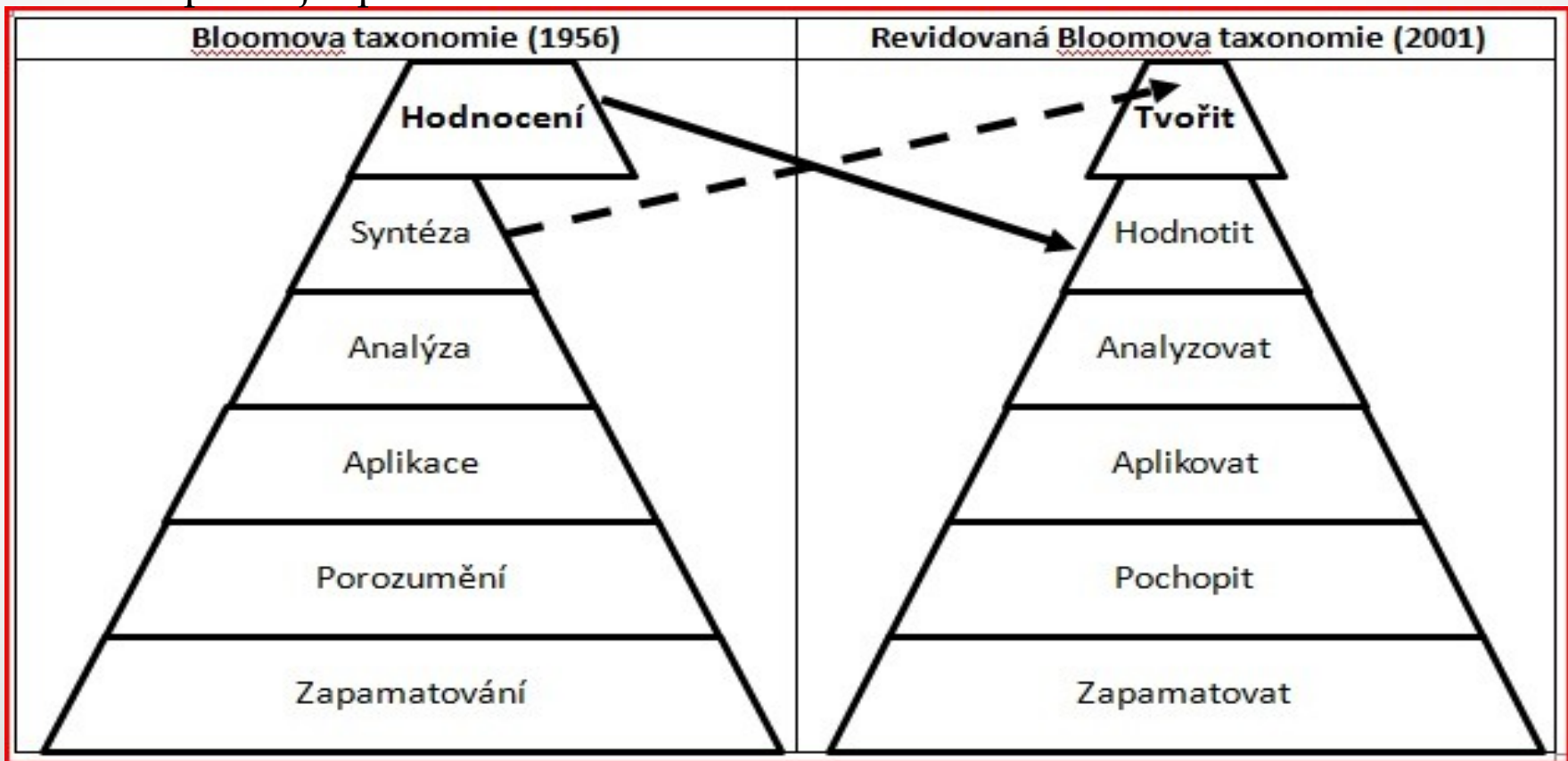
- Kognitivní
- Afektivní
- Psychomotorické

Benjamin Bloom (1913 – 1999)

Bloomova taxonomie kognitivních cílů (Bloom et al., 1956)

Taxonomie – klasifikační systém – původně biologie, klasifikace organismů, později i pro vzdělávací cíle

Uplatnění:

- při přípravě testů,
ale
i k návrhům kurikulárních dokumentů
- vliv na mezinárodní pedagogické myšlení

- 1. Zapamatovat – termíny a fakta, jejich klasifikace a kategorizace
- 2. Rozumět – převod z jedné formy komunikace do druhé, jednoduchá interpretace, extrapolace (vysvětlení)
- 3. Aplikovat – použití abstrakcí a zobecnění (teorie, zákony, principy, pravidla, metody, techniky, postupy, obecné myšlenky v konkrétních situacích)
- 4. Analyzovat – rozbor komplexní informace (systému, procesu) na prvky a části, stanovení hierarchie prvku, princip jejich organizace, vztahů a interakce mezi prvky
- 5. Hodnotit – posouzení materiálů, podkladů, metod a technik z hlediska účelu podle kritérií, která jsou dána nebo která si žák sám navrhne
- 6. Tvořit – složení prvků a jejich částí do předtím neexistujícího celku
- definovat, identifikovat, vytvořit seznam, vyjmenovat, opakovat, vzpomenout si, rozpoznat, zapsat, spojit, zopakovat, podtrhnout, zvýraznit
- vybrat, uvést příklad, předvést, popsat, určit, rozlišovat, vysvětlit, vyjádřit, říci vlastními slovy, vybrat, přeformulovat, sdělit, přeložit, simulovat, vypočítat, zkontrolovat, změřit
- aplikovat, demonstrovat, interpretovat údaje, načrtnout, zobecnit, uvést vztah mezi, plánovat, použít, prokázat, registrovat, řešit, vyzkoušet, rozlišit, připravit, zaznamenat.
- analyzovat, provést rozbor, najít vztah, porovnat, shrnout, dát do souvislostí, seřadit do logických posloupností, identifikovat příčiny a následky, kategorizovat, diskutovat, klasifikovat, kombinovat, odhadnout, odvodit, zpochybnit, vyřešit, diagnostikovat
- kritizovat, obhájit, ocenit, posoudit, podpořit názory, oponovat, prověřit srovnat s normou, vybrat, uvést klady a zápory, zdůvodnit, zhodnotit
- upravit, organizovat, formulovat, reorganizovat, složit, navrhnout, spravovat, řídit, vytvořit systém, zrekonstruovat, předpovědět, navrhnout

Typy otázek

Znalosti: definujte, Jaké je hlavní město?

Porozumění: Řeknete vlastními slovy, Porovnejte, Jaká je hlavní myšlenka?

Aplikace: Jaký princip je tím ukázán? Vypočtěte skutečný obsah.., Aplikujte toto pravidlo na..

Analýza: Co jsou fakta a co jsou jen názory?

Syntéza: co by se stalo, kdyby nezaniklo Rakousko-Uhersko? Vymyslete zajímavý název pro..

Evaluace: Který obraz je nejlepší a proč?

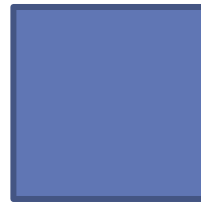
Tvořit

Hodnotit

Analyzovat

Zapamatovat

Porozumět

Aplikovat

Tržiti

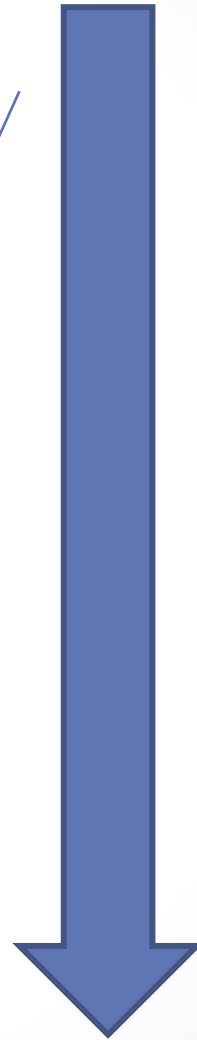
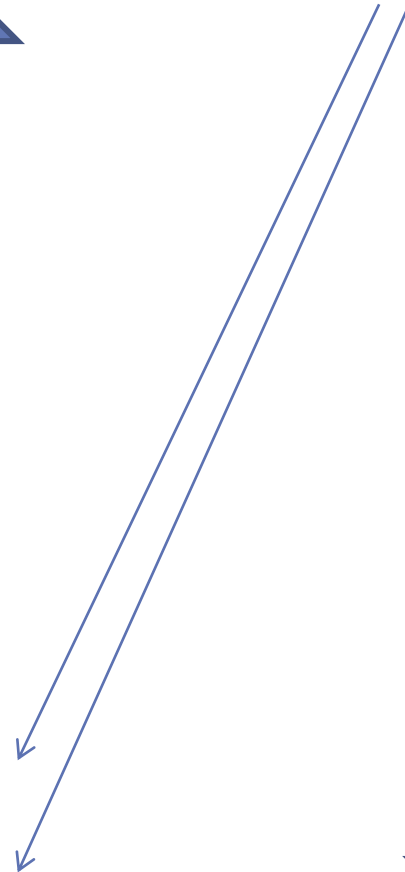
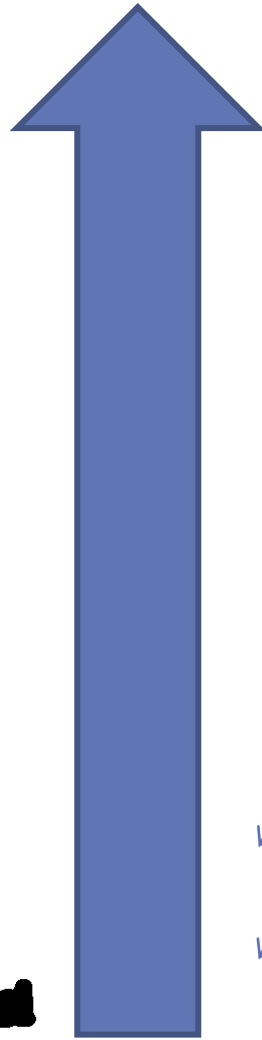
Hodnotit

Analyzovat

Aplikovat

Pochopit

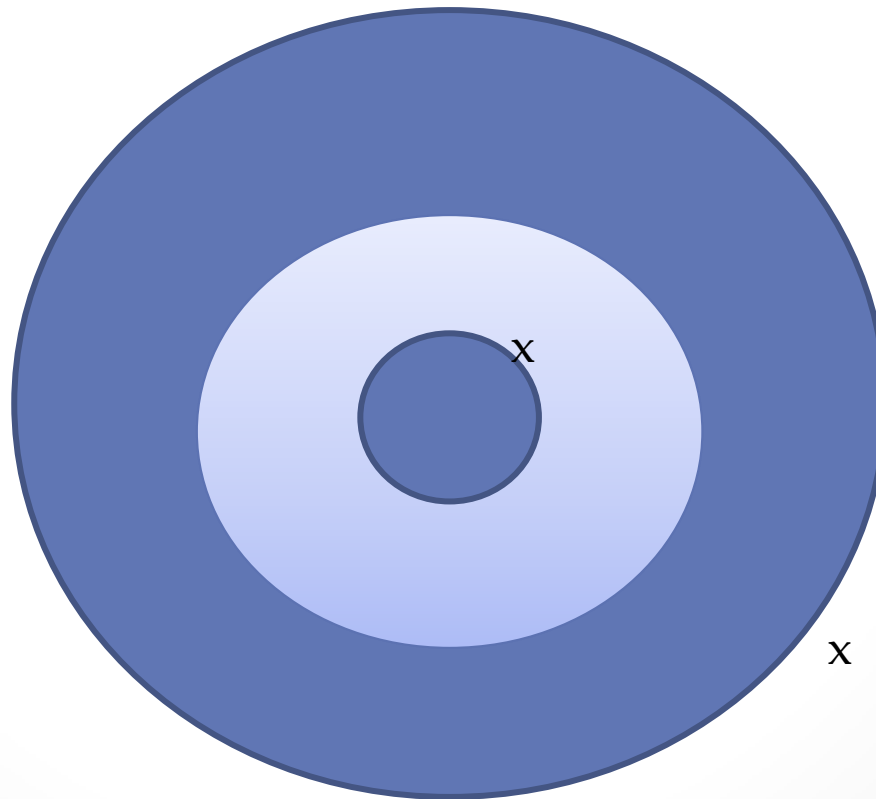
Zapamatovat si

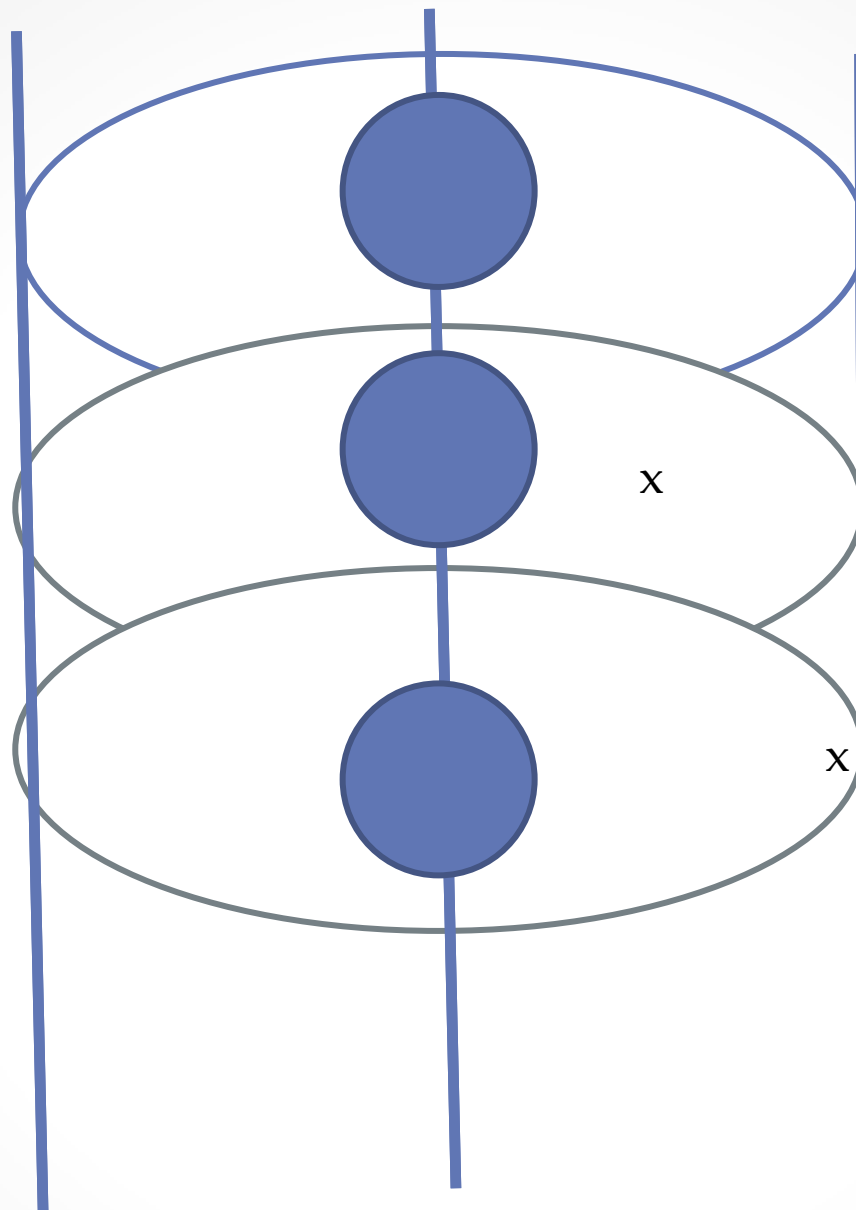

?

Lev Vygotskij, 1896-1934

Zóna proximálního vývoje

TVOŘIT

X

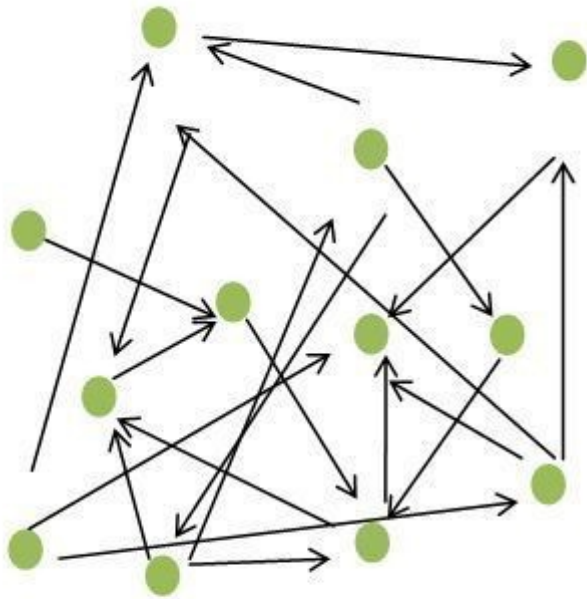
**HODNOTIT
ANALYZOVAT**

x

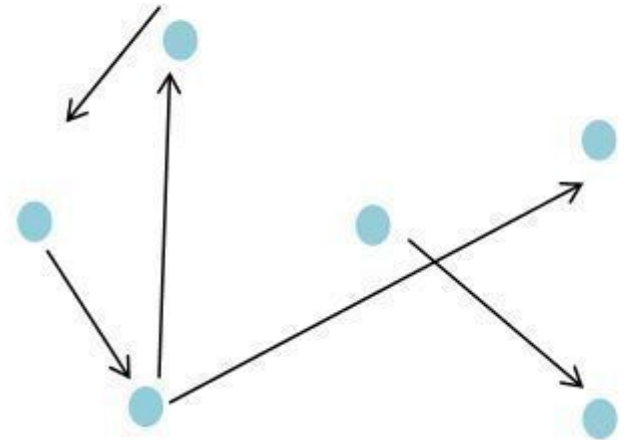
**APLIKOVAT
POCHOPIT
PAMATO VAT SI**

x

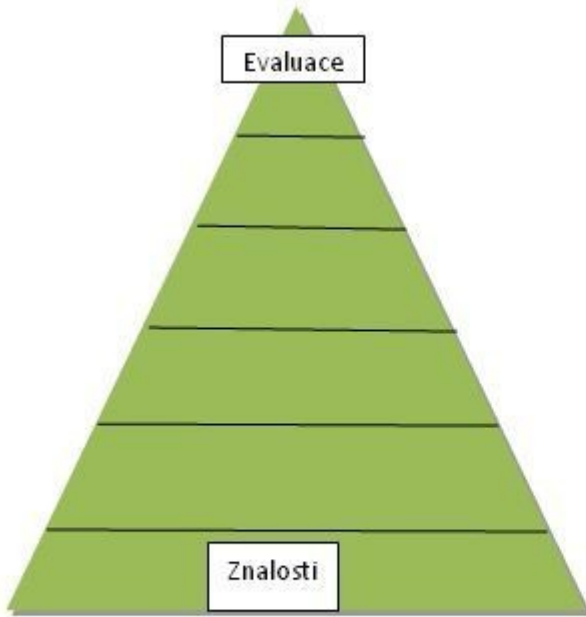

Žák A

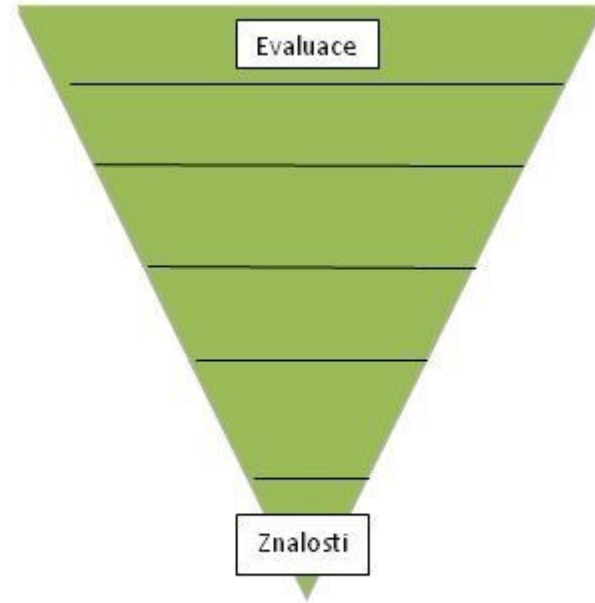

Žák B

Otázky a vztahová síť

Běžní žáci

Nadaní žáci

Odpovědi

- Nejčastěji – ANO/NE
- Vhodnější: pokud chyba, ale snaha, zjednodušit otázku, přinést určité nápovědi
- I zkoušení je pokládání otázek! – je třeba, aby žák získal správnou odpověď i ohodnocení procesu snažení

video

Chyba učitele?

Obecně

- Časté využívání analogií, srovnávání, kategorizování. Žáci mohou hledat analogie, případně rozdíly i paradoxy.
- Vyvozování vztahu příčina – následek.
- Principy aplikované na konkrétní situace v životě, schopnost představit si nějaký princip v novém/ jiném kontextu.
- Schopnost organizovat- třídit myšlenky podle určitého principu.
- Schopnost sdělit – formulovat, co se naučili.
- Vést žáky ke kladení si dalších otázek
- Hledat s žáky odpovědi na položené otázky, které je vedou k dalšímu přemýšlení.
- Vést žáky ke zobecnování principů, poznatků.
- Diskutovat o tom, co je na novém tématu zaujalo.
- Vést žáky k pochopení, co budou vědět, čemu porozumí, co budou umět provádět..., když toto téma dobře zvládnou.
- Vést žáky k tomu, aby byli schopni popsat, co se v jejich úvaze díky nové znalosti změnilo.
- Často jim poskytovat zpětnou vazbu o tom, co umí a jak uvažují.

Způsob vyučování

- Podmínkou úspěchu dítěte ve škole je také schopnost **učit se a předvést to, co umí, způsobem, který učitel vyžaduje.**
- Mohou vzniknout podstatné rozpory mezi stylem vyučování, jež na jedné straně upřednostňuje pedagog, a individuálním stylem učení, kterému na straně druhé dává přednost žák. Styl učení některých dětí je totiž často v přímém rozporu s tzv. tradičním stylem
- vyučování některých pedagogů, zdůrazňujících výklad, spojený s diktováním látky a požadavkem doslovného pamatování učiva.
- **Tento přístup zmenšuje žakovu příležitost ukázat, co všechno**
- **zná a umí, pokud má v těchto oblastech problém.**

Co může bránit
efektivnímu
vyučování?

Očekávání učitelů

- Očekávání – zaměřují pozornost a třídí vzpomínky určitým způsobem tak, aby zapadly do původní představy
- I když jsou některé skutečnosti v nesouladu – racionalizuje (úspěch v testu je díky opisování apod., v případě jedničkáře momentální nevolností apod.)
- Sebenaplňující proroctví – chování učitele, které vede k naplnění původního očekávání
- Dva typy chybných očekávání
  - Sebenaplňující proroctví
  - Efekt stabilního očekávání

Tzv. nálepkování, zařazování dětí do pevných vzdělávacích kategorií

Způsobuje:

- Změnu výkonových očekávání
- Změnu vzdělávacích priorit
- Požadavek diagnózu přijmout

Co vzniká chybným ohodnocením schopností dítěte?

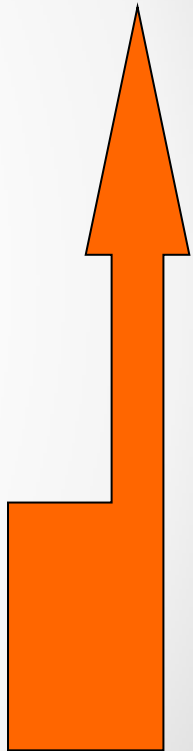
Maskování schopností a handicapů

Nesprávná očekávání

Další snížení možnosti ukázat schopnosti

Co ještě ovlivňuje očekávání

- Výsledky testů
- Pohlaví – problémy v chování častěji chlapci
- Informace od jiných učitelů
- Medikace
- Sourozenci
- Vzhled
- Socioekonomické postavení rodiny
- Mimoškolní aktivity (vyšší očekávání)
- Někdy generalizovaná očekávání od celé třídy